

Kaaaj?! Alan Ford v Narodni galeriji?!?

Ob 50-letnici kulturnega stripa Alan Ford bodo v hramu nacionalne kulture odprli razstavo, kakršne še ni bilo

Piše: Zoran Smiljanić

Če bi kdo še pred desetimi leti napovedal, da se bo strip znašel na svetih stenah Narodne galerije, bi mu rekel, da sanja. Da je pomešal fikcijo in resničnost. Da je strip kulturni bastard, ki ga ne bodo nikoli sprejeli med elitno kulturo. Pa vendar ... Strip je v zadnjem obdobju vztrajno pripravljaval, vrtal in mehčal teren za svoj dolgi pohod skozi institucije. Počasi, a zanesljivo je pronical v vse družbene pore, se infiltriral v medije, knjižnice, šole in muzeje, okupiral je Moderno galerijo, zasedel Cankarjev dom in penetral v državni zbor. Nazadnje pa je zlomil odpor še zadnje nedostopne dame, Narodne galerije, ki je dahnila »da« in pripustila nekdanj osovražene vsiljivca v svoje sobane.

Ko smo že pri romantičnih zadevah ... Med Alanom Fordom (v nadaljnjem tekstu AF) in narodi nekdanje Jugoslavije vlada trajno in globoko ljubezensko razmerje. V matični domovini Italiji se je strip na začetku izhajanja otepal s slabo prodajo in se z roba prepada v zadnjem hipu rešil šele pri 26. številki z naslovom *Superhik*, med Jugoslavijo in AF pa je takoj usodno kliknilo. Bila je ljubezen na prvi pogled, bralci so ga obsesivno in brezpogojno oboževali, zvesti so mu ostali tudi po 75. številki, ko sta se poti izvirnih avtorjev razšli. Brali so ga še, ko je postajal vse slabši in zvodenel v nekaj, kar ni imelo več nobene zveze s prvotnim konceptom, razgrabili so neštete reprinte in pokupili prepakirano remitendo. Brali so ga tudi med vojno, na eni in na drugi strani fronte. Ko Jugoslovan sovraži, sovraži do konca, ko ljubi, je ta ljubezen večna! Ali če parafraziram Johna Lennona: »Alan Ford je na območju Jugoslavije popularnejši od Tita, partije in Jezusa!«

Marsikdo je skušal razložiti fenomen mitske popularnosti Alana Forda v naših

krajih, vrstili so se številni članki, eseji in diplomske naloge, še najdlje je prišel srbski strokovnjak za marketing Lazar Džamić z lucidno analizo v knjigi *Cvetličarna v Hiši cvetja* (2012), ki jo imamo tudi v slovenskem prevodu. Obstaja splošni konsenz, da je za uspeh stripa zaslužen predvsem prevod hrvaškega urednika, prevajalca in pisatelja Nenada Brixyja (1924–1984), ki je z rabo »nabuhle kvazikrleževske purgerščine« strip »tako rekoč na novo napisal«. Poleg tega smo bralci prepoznali in razumeli svet, poln montypythonovskega črnega humorja, absurda, nadrealizma in groteske. Na kožo so nam bili pisani vseprisotni diletantizem ter vseplošna hinavščina, goljufivost in izkoriščanje. Prepoznali smo se v prifuknjenih likih, v njihovi pompoznosti, patetičnosti ter neskončni neumnosti, ki že meji na retardiranost. Smejali smo se brezobzirnemu kapitalizmu, ko pa je ta prišel v naše kraje in nas stisnil za vrat, je bilo že prepozno. Slovencem je bil strip še posebej blizu zaradi konstantne revščine, ki jo tolčejo junaki AF, saj smo v njej prepoznali Cankarja, ki je ves čas lamentiral o bedi in siromaštvu. Le da Cankar pri tem ni bil preveč duhovit. Ej, kako zabavni bi bili stripi, ki bi jih po njegovih zgodbah ustvarila Magnus in Bunker. Kdo?

Scenarist Max Bunker s pravim imenom Luciano Secchi, ki je AF zasnoval, in risar Magnus ali Roberto Raviola, ki ga je zrisal. Magnus & Bunker. Skupaj sta ustvarila 75 epizod, zadnja je imela simbolični naslov *Odlazak Superhika*, potem je Magnus odšel

novim izzivom naproti. Teh 75 epizod je vrh, absolutna klasika, snov, iz katere so stkane stripovske sanje. In ravno iz tega obdobja bo v Narodni galeriji razstavljenih več kot 150 izvirnih tabel. Tako rekoč v živo si bomo ogledali nesmrtno skupino TNT in njeno beraško Cvetličarno. Videli bomo poštenega, sramežljivega in naivnega naslovnega junaka Alana Forda. Pa večno nadržanega, ciničnega in zakompleksanega nevrotika Boba Rocka, ki ima enako kumaro kot njegov kreator Magnus. Trapastega izumitelja z nacistično preteklostjo Grunfa, ki nosi majice z napisi v slogu: »Kdor leti, velja, kdor velja, leti, kdor ne leti, ne velja!« Debelega Šefa, ki ga zanimata le spanje in hrana. Večnega bolnika Jeremijo, ki je aboniran na vse boleznici tega sveta. Lažnega angleškega aristokrata in lokavega prevaranta Sira Oliverja, znane po telefonskem klicu: »Halo, Bing! Kako brat?« Ter velikega vodjo, ustanovitelja skupine TNT in vrhunskega manipulatorja, invalidnega metuzalema z imenom Številka Ena (Broj Jedan), ki je bil star že v antiki. Vse to v izvirni risbi velikega Magnusa ...

In kdo je oseba, ki ji je uspel veliki met in je AF pripeljala v svetišče narodove kulture? Pravzaprav sta dva, Rok Glavan in Samo Pureber. Glavan je antikvar, izvedenec za stare knjige in ljubitelj stripov, Pureber pa podjetnik, ki se je nekajkrat preizkusil kot založnik stripovskih izdaj. »Strip je zame hobi, ki občasno eskalira v resnejši projekt, kot je razstava Alana Forda,« pravi. Na vprašanje, kaj jima AF pomeni, Pureber pove, »da gre za kulturni strip moje mladosti, ki je imel nor humor in bolne ideje, ki pa so danes postale trda realnost«. Glavan se strinja, da absurdistan iz stripa danes živimo, in doda, da je AF zanj »... ooo ... aaa ... eee ... oplemenitenje človeka!« (Prosto po RŠ.)

In zdaj veliko vprašanje: kako je

Razstava: Alan Ford teče častni krog!

Kje: Narodna galerija
Kdaj: od 23. maja do 13.
oktobra 2019
Cena? Sitnica.

Samo Pureber in Rok Glavan med pripravljanjem razstave v Narodni galeriji / Foto: Uroš Abram

Fordopis

- Alan Ford prvič izide maja 1969 (v italijanščini), leta 1970 v Jugoslaviji izide v hrvaščini in leta 1993 v Sloveniji še v slovenščini (v prevodu Branka Gradišnika); v slovenščini je izšlo 51 števil
- izšel je tudi v Franciji (12 števil), na Danskem (6), v Braziliji (3), Makedoniji (11) ter Albaniji in na Kosovu (3)
- nikoli ga niso prevedli v angleščino
- do zdaj je izšlo več kot 600 epizod; v Italiji še vedno izhaja enkrat na mesec
- še vedno izhaja v Srbiji, na Hrvaškem so ga pred meseci nehali izdajati
- posledice: na Hrvaškem so v zagrebškem gledališču ZKM uprizorili gledališko predstavo Alan Ford, v Požegi pa Aciha! Na zdravlje?!, v Zagrebu je obratoval kafič Cvjećarnica, v Varaždinskih Toplicah, rojstnem kraju Nenada Brixija, so na njegovi rojstni hiši odkrili spominsko ploščo in po Alanu Fordu poimenovali park, hrvaška narodnobudiljska skupina Priljavo kazalište je ime sunila stripu, v Novem Beogradu deluje legendarna prodajalnica stripov Alan Ford, v Makedoniji žaga bend z imenom Superhihs, v Sloveniji pa se ponasamo s koncertno dvorano Cvetličarna, poleg tega so ga na odrske deske postavili v Šentjakobskem gledališču in Gledališču Koper ...

nastala zamisel, da združita moči in organizirata razstavo AF? Glavan: »Idejo o razstavi sva gnetla dlje in 'kruhek' pustila večkrat vzhajati. Ko sva spoznavala razsežnosti zasebnih zbirk izvirnih tabel, ki so nama bile na voljo, sva spoznala, da je treba zbrani material nujno predstaviti. Potem sva čakala priložnost in ponudilo se je Alanovo praznovanje abrahama.« Pureber: »Želel sem, da se strip predstavi v kulturni ustanovi, ki je pomembna na državni ravni, kjer se bo deveta umetnost postavila ob bok drugim osmim. Ko je Rok omenil Narodno galerijo, se mi je zamisel zdela genialna in utopična hkrati. Alan Ford v Narodni galeriji!!!«

Kako sta jih naheč ... ee, prepričala, da vama odprejo vrata? Glavan je bil sprva v dvomih: »Spraveval sem se, ali AF res sodi v

NG. Potem pa sem spoznal, da strip s svojo satirično ostjo ni nič drugačen od recimo karikaturne Hinka Smrekarja. Mimogrede, njegovo retrospektivo pripravljajo v NG prihodnje leto. Vprašal sem dr. Smrekarja (ne Hinka, pač pa Andreja, kustosa NG, op. a.), mu povedal, kaj imamo, in idejo so takoj sprejeli. Drugo je zgodovina.«

Kdo vse je sodeloval pri organizaciji tako zahtevnega projekta? »Torej,« poudari Glavan, »razstava je skupni projekt z Narodno galerijo. Tu je naša 'zveza' dr. Andrej Smrekar, vrhunski poznavalec umetnosti, predvsem risbe, in seveda 'fordaš'. Sodelovanje z NG je v ozvezdju pritegnilo oblikovalca Ranka Novaka, ki je odgovoren za postavitev razstave in oblikovanje kataloga. Z nasveti sta pomagala Lazar

(Džamić, avtor že omenjene knjige *Cvetličarna v Hiši cvetja*, op. a.) in Aco Đorđevski (doktor za strip, op. a.) ... Veliko ljudi je pomagalo, sodelovalo, vskočilo, ko je bilo treba. Vpijala sva zamisli, jih filtrirala in uporabljala. Ustvarilo se je ozvezdje AF, ki se suče po čisto svoji logiki in kjer so 'planeti' v sožitju.«

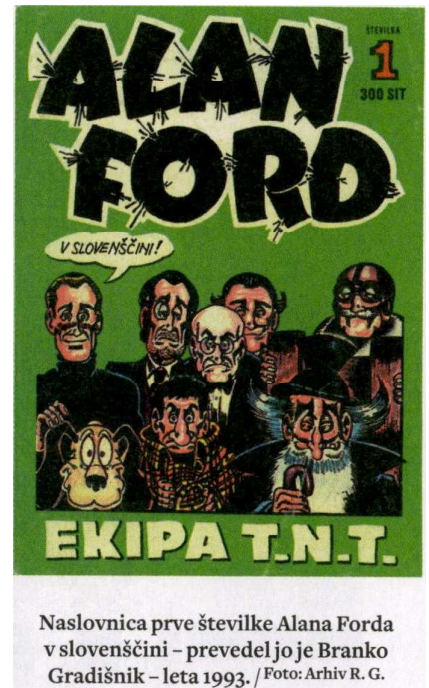
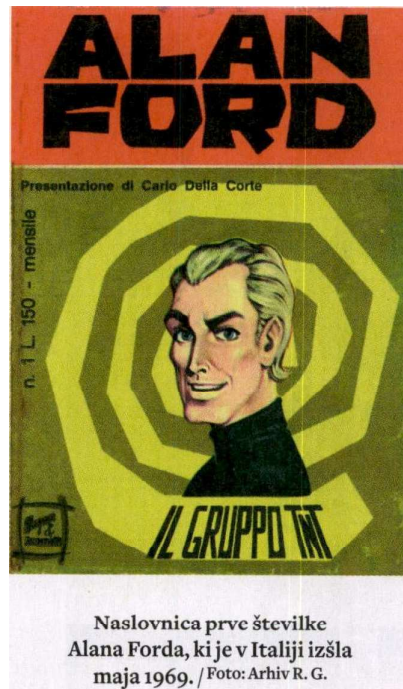
Tudi katalog, ki bo izšel v slovenskem, hrvaškem/srbskem in italijanskem jeziku, je ambiciozen zalogaj. Kako sta ga zastavila? Kako sta izbirala pisce? Pureber: »Katalog je bil moja želja od samega začetka. Želel sem, da tudi po razstavi ostane neki dokument o tem, za moje pojme pomembnem dogodku. Pisce sem izbral med stripovskimi kolegi, s katerimi sodelujem in jih cenim ... Modić, Smiljanić, Novaković, Buh so veliki poznavalci stripa, Lunaček pa

Deset ponarodelih fordorekov

(v slovenščini in v nesmrtnem prevodu Nenada Brixija)

- Dol oni, živel jaz!
(Dolje oni, živio ja!)
- Za domovino je treba dati vse, še celo življenja drugih!
(Za domovinu treba dati sve, čak i živote drugih!)
- Bolje je herojsko pobegniti kot strahopetno zmagati!
(Bolje herojski ustuknuti, nego kukavički pobijediti!)
- Kupite rože ljubljene ženi, a ne pozabite na lastno!
(Kupite cvijeće voljenoj ženi, ali ne zaboravite i na vlastitu!)
- Mi imamo izkušnje, vi pa denar. Na koncu vam ostanejo izkušnje, nam pa denar.
(Mi imamo iskustvo, a vi novac. Na kraju vama ostane iskustvo, a nama novac.)
- Bolje je biti bogat kot ne biti.
(Bolje biti bogat nego ne biti.)
- Vstop je prost, izstop se zaračunava.
(Ulaz slobodan, izlaz se naplaćuje.)
- Napis na blagajni kinodvorane: Vstopnina: slepi 50 centov, gluhi 50 centov, slepi in gluhi 1 dolar!
(Ulaz – slijepi 50 centi, gluhi 50 centi, slijepi i gluhi 1 dolar!)
- Ena lastovka še ne prinese pomladi, kaj šele dve!
(Jedna lasta ne čini proljeće, a kamoli dvije!)
- Mene bo najbolj prizadela lastna smrt!
(Mene će najviše pogoditi moja vlastita smrt!)

je zelo zanimiv predstavnik mlajše generacije ...« Glavan: »Sam sem avtorje iskal bolj v akademskih krogih. Sprva sem imel v mislih študijo, za katero sem se pred leti dogovarjal s svojim profesorjem in prijateljem Alešem Debeljakom ... a je usoda žal hotela drugače. Smo pa v katalogu objavili Debeljakov tekst o AF, ki ga je že pred leti spisal za Sobotno prilogo. Potem sem se spomnil na drugega profesorja in prijatelja, Mitjo Velikonjo, dodal Lazarja pa Alda Milohniča in kepa se je začela valiti ...«

Nosilni tekst je napisal Max Modic. Kako je potekalo sodelovanje, glede na to, da je resno bolan? »Max je dober prijatelj in ključni razlog, da sem se zastrupil s stripi. Njegova kulturna oddaja Čudoviti svet zlobe in nasilja na RŠ je bila prelomnica v mojem stripovskem življenju. Brez Maxa ne bi bilo razstave in tudi kataloga si brez njega nisem predstavljal,« pove Pureber. »Želel sem, da napiše poglobljen tekst o stripu, in skozi več sestankov, ki so se vlekli skoraj dve leti, sem opazoval, kako je postajal vse bolj zagret. Še enkrat je natančno prebral vseh 75 epizod in mi jih ob pivu razložil, znova in znova ... Ko je oddal besedilo, je bil njegov edini pogoj, da ga ne krajšamo ali spreminjamo. S tem smo se seveda strinjali.

Maxa bolezen ni ustavila, zdi se mi, da ga je kvečjemu spodbudila, da pokaže, da še lahko napiše vrhunski tekst, ki bo zanimiv tudi takrat, ko nikogar od nas več ne bo.«

Zataknilo se je pri pridobitvi avtorskih pravic za razstavo in objavo v katalogu. Maggnus je umrl leta 1996, Bunker se je pogreznil v zemljo ... »Pravzaprav se ni zataknilo, le steklo ni. Secchiju sem napisal nekaj pisem v italijanski, a nisem prejel nobenega odgovora. Potem sem se obrnil na veleposlaništvo republike Italije v Sloveniji, kjer so mojo prošnjo posredovali gospodu Stefanu Cerratu, predstojniku Italijanskega kulturnega inštituta v Sloveniji in ljubitelju AF. Najprej je prišel pogledat, ali imamo res izvirne risbe, in ko se je prepričal, se je s svojo ekipo podal na zgodovinski pohod iskanja naslovov, od katerih bi lahko prišel odgovor. In res je prišel. Zadeva se vleče, a se vse skupaj počasi ureja. Počasi. Tudi Rim ni bil narejen v enem dnevu,« potrpežljivo razloži Glavan.

Ste Bunkerja povabili na razstavo?

»Seveda je naša pobožna želja, da bi gospod Secchi - Bunker prišel v Ljubljano na odprtje. Bomo videli, ali bo kaj iz tega,« je previden Glavan, Pureber pa dopolni: »Bunker je bil gost na CRŠ (Crtani romani šou) v Zagrebu leta 2006. V zadnjem intervjuju, ki je bil objavljen konec aprila v knjigi Halo Bing, pa pravi, da je bil enkrat tudi v Sloveniji, na neki nogometni tekmi.«

Na vprašanje, koliko sta morala za svoj del projekta prispevati iz lastnega žepa, Glavan odvrne, da je kar nekaj plačal sam, nekaj je kapnilo od prispevkov, predvsem pa je bil velik njegov časovni vložek. Tudi Pureber se diplomatsko izmakne odgovoru, češ da se je »vse skupaj vleklo več let, zato sem stroške sproti brisal iz spomina. Za tak projekt so seveda potrebni žrtve in odpovedovanja, ampak dokler otroci ne stradajo in je doma pozimi vsaj 16 stopinj, recimo, da je vse OK.«

Ne morem si kaj, da ne bi postavil še malce škodoželjnega vprašanja: glede na to, da AF po načelu pravičnosti vsekakor pripada Hrvatom, je pravi mali čudež, da smo jim izpuli to razstavo. Ali gre po seriji porazov (arbitraža, teran, kranjska klobasa, Ljubljanska banka ...) za prvo zmago nad južnimi sosedi? »Razstave jim nismo izpuli, saj so vse izvirne table, ki bodo na ogled, v lasti slovenskih zbiralcev. Poleg tega ravno prek AF ponovno vzpostavljamo skupen kulturni prostor. V katalogu so pisali besedila Slovenci, Hrvati in Srbi. Tako, da lahko rečem le: Alan Ford je naš (skupen)!« je spravljen Glavan, »in če bo šlo po načrtih, bo razstava gostovala še v Zagrebu, Beogradu, Sarajevu, želijo jo tudi na Reki in v Pulju.«

Svojevrstni neavtorizirani derivat AF

Zgodba Bunker v Mladini leta 1989, kjer člani skupine TNT obišejo maršala Tita.

je leta 1989 izhajal tudi na straneh pričujoče revije, ko je bil urednik stripa Ivo Štandeker ... »Ja, to je tista epizoda, ki so jo povsod po Jugi prodajali kot cenzurirano, zaplenjeno in oh in sploh politično sporno, pa ni tako,« se spominja Glavan. »Šestnajststransko epizodo Bunker je zrisal Andrej Brčić - Flumiani, zagrebški ilustrator, ki je v tistem obdobju precej sodeloval z Mladino. Flumiani je v zgodbi, kjer člani skupine TNT obišejo maršala Tita, uporabil že obstoječe slike iz stripa, v katere je občasno likovno interveniral in napisal nov tekst v oblačke.« Pride na odprtje tudi on? »Ne, Andrej je hudo bolan in ga nismo vznemirjali. Smo pa ob 30. obletnici izida te epizode razstavili vseh osem števil Mladine,« zaključuje Pureber.

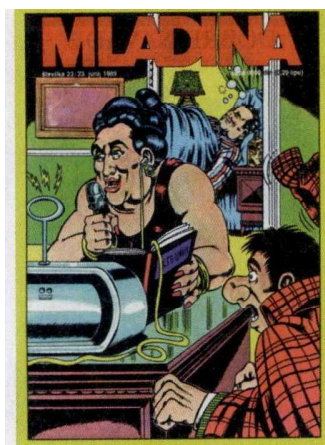
Kot da razstava in katalog ne bi bila dovolj, so organizatorji pripravili še kup spremljevalnih dogodkov. katerih? »V sklopu razstave bomo pripravili koncert oziroma

uglasbitev prve epizode AF Grupa TNT, bralno uprizoritev AF, dražbo izvirnih stripovskih tabel AF in drugih ilustracij, sejem stripa, delavnice risanja stripa, različna predavanja o AF, pa še česa se bomo spomnili,« ponosno naštevava Glavan.

Na vprašanje, ali bi šla še enkrat v to, če bi vedela, kaj vse ju čaka, sta soglasna. »Jaz gotovo, le da bi zdaj nekatere stvari drugače zastavil,« pove Glavan, Pureber pa: »Gotovo! Razstava AF v Narodni galeriji ... kaj sploh še ostane veličim?«

V pričakovanju vsesplošne alanfordomanije, ki bo ob odprtju zajela Slovenijo, so govornikoma, Narodni galeriji in deležnikom iskreno čestitamo in želimo čim boljše izvedbo in množični obisk razstave. Gre za dogodek sezone, če že ne leta.

Poslovimo se v slogu Grunfa: Če ne znaš odpreti ribje konzerve, odpri razstavo! x

Naslovnica Mladine, v kateri je leta 1989 začel izhajati legendarni Alan Ford v zgodbi Bunker.